

BȘ USARB

Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți

<http://libruniv.usarb.md>

**Colloquia Bibliothecariorum
IN MEMORIAM FAINA TLEHUCI, ediția a III-a**

ANATOMIA CĂRȚII

Varvara GANEA, bibliotecar principal, BȘ USARB

Vineri, 20 februarie 2015

Ce este **CARTEA**?

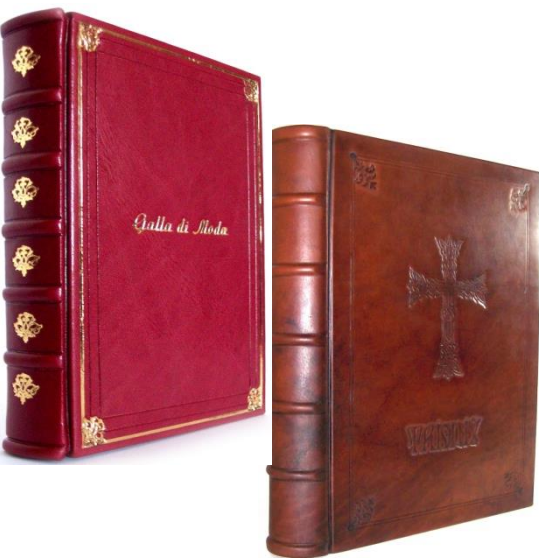
➤ *Este un termen convențional prin care se desemnează orice fel de document, tipărit sau manuscris. (Olteanu V. Din istoria și arta cărții, 1992. p. 67).*

➤ Standardul moldovean SM ISO 2789:2015 *Informare și documentare Statistici internaționale de bibliotecă*, p. 2.3.4 descrie astfel acest tip de document: *Carte – document tipărit și format prin asamblarea/legarea paginilor.*

➤ Profesorul universitar dr. Mircea Regneală în *Dicționarul explicativ de biblioteconomie și știința informării* (Vol.1. 2001. p. 97) a definit astfel termenul *Carte - Document produs în mai multe exemplare care conține peste 48 de pagini și constituie o unitate bibliografică.*

❑ Cartea este unul din principalele mijloace de informare și instruire universală.

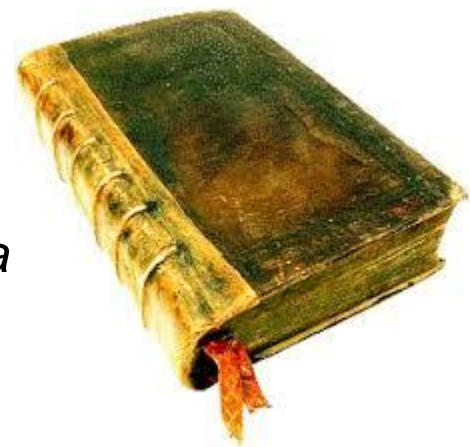
❑ Este o colecție de hârtii sau alte materiale, în formă de coli sau foi de hârtie, cele mai multe ori egale între ele și legate sau broșate într-un volum. Cărțile sunt de obicei tipărite (rareori scrise și de mână) și conțin diverse lucrări scrise, pe cea mai mare diversitate de teme. O carte este de asemenea o operă literară sau științifică, sau o *parte semnificativă dintr-o operă* etc.

Cărțile, toate par la fel sau cel mult sunt sesizate diferențele dintre cele de lux și cele populare. Dar, uneori se vede cu ochiul liber că lipsește ceva din anumite ediții.

Editorii sînt acei care sînt obligați să supravegheze prezența în cartea pe care o are în grijă a tuturor elementelor obligatorii, impuse prin lege sau prin tradiție pentru a propune formatul cel mai potrivit pentru un anumit titlu, în funcție de colecție, public țintă și raportul calitate/preț.

În *Legea Cu privire la activitatea editorială* (modificată ultima dată la 25.11.2011) capitolul V *Difuzarea producției editoriale*, în art. 17 este stipulat: *Fiecare exemplar al ediției va conține, în mod obligatoriu, caseta tehnică întocmită de către editor, cu următoarele elemente: a) numele autorului (alcăt.) sau pseudonimul lui; b) denumirea ediției (titlul propriu-zis, titlul paralel, titlul-cheie, titlul alternativ), iar pentru traduceri, și denumirea operei în original; c) denumirea și adresa juridică a editurii/editorului și a tipografiei, numărul comenzii; d) anul editării; CIP a camerei Naționale a Cărții etc.*

Structura cărții ***și elementele ei:***

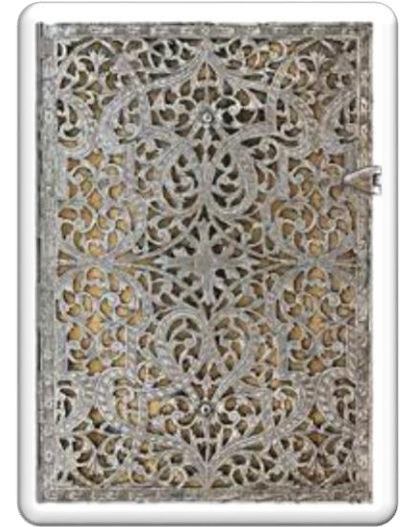
- ***Scoarța sau coperta***
- ***Cotorul scoarței***
- ***Supracoperta***
- ***Blocul de carte***

SCOARȚA SAU COPERTA

Copertă – *îmbrăcăminte a blocului de carte confecționată din hârtie groasă, carton etc.* (Olteanu V. 1992a p. 94)

O copertă care exprimă ceva în raport cu cartea are darul de a atrage mai mult un posibil utilizator dar influența nu ar trebui să extindă dincolo de granița asta. Englezii au un proverb foarte bun în situația asta: “Don’t judge a book by it’s cover” – Nu judeca ctea după copertă.

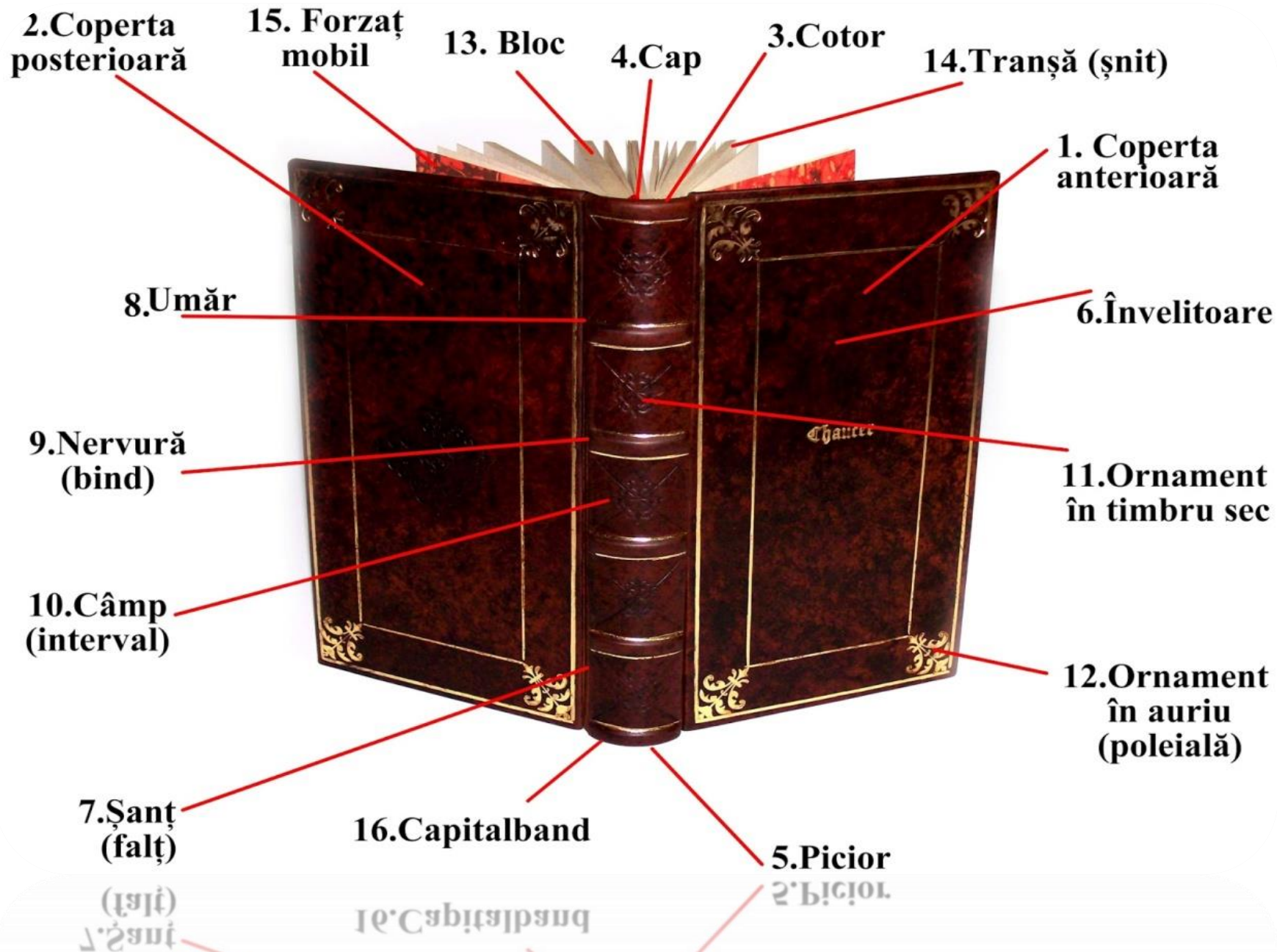
Copertile sunt părțile rigide ale cărții, care îndeplinesc funcția de protecție și susțin paginile pentru a fi lecturate și în lipsa unei suprafețe tari. Sunt făcute din carton gros (mucava) sau alt material în cazul cărților vechi.

- coperta **anterioară** - cea din față, cea mai vizibilă, având deseori titlul și/sau autorul imprimate pe ea
- **posterioară** - cea din spate, mai puțin vizibilă și din acest motiv mai puțin decorată

Coperta mai poate avea **învelitoare** - material în care este învelită coperta. Poate fi piele veritabilă (inclusiv pergament), piele reconstruită, materiale sintetice (poliuretan, balacron, baladek), pânză (calico, buckram, pegamoid / pergamoid, brocart, mătase), hârtie marmorată, papirus, etc.

Coperta cartonată, cașerată sau cu supracopertă, în lumea anglo-saxonă se numește **hardcover** și cea din carton este numită **paperback**.

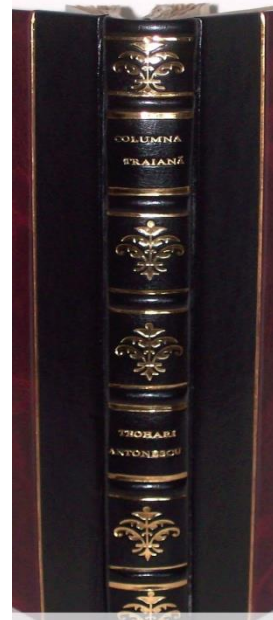

COTORUL

Cotorul este *partea laterală, din stînga, opusă muchiei, a unei cărți, reprezentînd îndoiturile fasciculelor suprapuse și cusute în ordinea numeric a paginilor.* (Olteanu V. 1992a. p. 99)

Cotorul este un element de legătură dintre coperți, de obicei convexă (rotundă) sau dreaptă și este cea mai vizibilă parte a cărții așezată pe raft. Poate fi simplu, ornat, cu sau fără *nervuri*, etc. Poate conține elemente de tip text sau imagine și poate fi de o grosime mai mare de 0,7 cm.

Pentru broșuri, până la 48 de pagini, legate tip caiet, mai este posibilă și soluția copertei din coală, deci prima și ultima pagină din blocul de carte devin coperte. Această soluție este rară la carte, se utilizează mai ales pentru materiale promoționale, manuale de utilizare, alte produse.

Șanțul (falțul) este adâncitura formată de învelitoare între cotor și copertă, partea externă a articulației cărții.

Un alt element al cărții este numit **nervură** – o ridicătură orizontală pe cotor la anumite intervale.

Umărul - partea de cotor rotunjită adiacentă șanțului.

Sub nervură vom găsi sfoara pe care sînt cusute foile și acoperite a materialului din care este formată coperta. Aceste elemente se mai numesc **binduri** (termen din limba germană).

Spațiul dintre 2 binduri se numește **cîmp** sau **interval**, care poate fi gol sau plin, decorat sau scris. Ele conțin de obicei informații despre autor, titlul operei și chiar data publicării.

Ornament în timbru sec se mai numește **blind** și deseori este poleit cu foite din metale prețioase (aur, argint) sau cu un strat extrem de subțire de metal (folio).

Poleiala, poleitura sau **ornamentul în auriu** este similară timbrului sec însă este folosită o foiță fină de metal prețios (aur, argint) sau o folie sintetică acoperită cu un strat extrem de subțire de metal (folio), pentru obținerea unui efect cât mai vizibil.

Din punct de vedere editorial, elementele de tip text sau grafică sunt repartizate pe fața și pe verso-ul copertei (coperta I, a II-a, a III-a și a IV-a).

- pe *coperta I* sunt redată elemente obligatorii: autor, titlu, editură și elemente facultative: anul apariției, texte promoționale, mențiuni editoriale, colecție.
- *coperta II*, din motive economice, este puțin folosită azi. În cazul în care coperta este proiectată cu clape, aici se poate face o prezentare a cărții. Uneori, pentru cărți speciale, de tip almanah, coperta este folosită pentru publicitate.
- pe *coperta III* este inserată prezentarea autorului, eventual și fotografia acestuia.
- *coperta IV* conține elemente obligatorii utile și pentru un catalogator: codul ISBN și elemente facultative: colecția, texte promoționale, numele ilustratorului, alte informații.

BLOCUL DE CARTE

Blocul de carte este un element component de bază al unei cărți, alcătuit din fascicule suprapuse, cusute sau lipite în ordinea numerică a paginilor și tăiate pe trei laturi. (Olteanu V. 1992. p. 53)

Blocul cărții este suma filelor unei cărți cu numere pare (324 etc.). O carte, deci, cu un număr impar de pagini este ridicolă (311).

În cazul cărții cu copertă cartonată, primul element nu este pagina 1, ci **forzațul** (forsatz), o foaie dublă, albă sau colorată, simplă sau ornamentată, care face legătura între blocul de carte și copertă (Olteanu V. 1992a. p.162).

Forzațul sau **contracoperta** este foaia care face legătura dintre copertă și blocul de carte. Poate fi cusut (cărți vechi) sau lipit (cărți noi), realizat dintr-o hârtie mai groasă decât celelalte file, adesea colorată, pictată sau din materiale speciale (piele, pluș, mătase, etc).

Forzațul fix - forzațului care se lipește pe interiorul copertei. Forzațul fix anterior (al copertei din față) este de obicei locul preferat al ex-librisului, iar sub cel posterior (din spate) poate exista semnătura legătorului, în cazul legătoriei de artă.

- **Tranșa inferioară** este una din cele trei tranșe, aflată înspre picior.
- **Tranșa verticală**, mai este numită și **laterală** sau **din față** (dacă vom privi cartea pe cant). Toate cele trei tranșele pot suporta același tratament.
- **Articulația internă**, aflată pe partea opusă șanțului, este îndoitura mediană a forzațului și deseori este dublată de un ștraif de piele sau de imitație de piele pentru a preveni ruperea forzațului în cazul cărților de cult, dicționare, etc.
- **Ainșlagul** - partea învelitorii care trece dincolo de marginile scoarțelor și este lipită pe interiorul acestora pentru a o fixa. Este de obicei mascat de forzaț, iar la anumite cărți vechi este decorat (dantelat). Tot din ainșlag face parte și **Cantul**, partea laterală a copertii, grosimea, care poate fi deasemenea ornat fie în sec, fie în auriu.

Tranșa sau **șnitul** – *suprafață formată de marginile tăiate ale blocului de carte.* (Olteanu V. 1992a. p. 341) Una din cele patru limite ale blocului este legat (cusut sau lipit), celelalte trei fiind libere și vizibile. Aici este vorba de tranșa superioară a cărții. Tranșele pot fi tăiate sau netăiate, zimțate sau netede iar cele netede pot fi decorate: fie pictate, fie aurite (goldșnit), fie marmorate, fie gofrate (sculptate)

Capitalbandul – *un șiret ornamental, în general colorat, fixat la extremitățile cotorului unei cărți pentru a închide legătura* (Olteanu V. 1992a. p. 65). Are un rol triplu: **estetic**, de a masca partea de sus a cusăturii blocului, **structural**, de a întări cusătura (la cartea veche) și **practic**, de a umple golul (oricât de mic ar fi) dintre cotorul cărții și cotorul copertei, la cartea nouă, pentru a nu permite prafului și insectelor să intre în golul format.

Mai are cartea și un **tres**, care mai este numit și **semn de carte**. Este elementul folosit pentru a marca pagina la care cititorul și-a întrerupt lectura sau la care se află un pasaj extrem de important. Poate fi fix (atașat cotorului) sau mobil (detașabil), din diverse materiale (carton, mătase, piele, etc), poate fi singular sau multiplu (o carte liturgică poate avea și 10 tresuri) iar tresul fix are de obicei lungimea tradițională cu puțin mai mare decât diagonala blocului de file, pentru a evita pierderea acestuia.

Pagina 1, sau **pagina de gardă** – poate să rămână albă sau să conțină sigla colecției din care face parte cartea, **pagina a 2-a** – este rezervată bio-bibliografiei autorului, lista cărților apărute de acelaș autor, sponsorii ce au spijinit apariția.

Pagina a 3-a– sau **pagina de tiltu**, conține toate elemente obligatorii ale copertei I: autor, titlu, editură, precum și anul de ediție, mențiuni despre alți participanți la realizarea cărții: traducători, prefațatori, editori etc.

Pagina a 4-a – sau **pagina tehnică**, conține alte informații speciale: mențiunile legate de dreptul de autor, CIP, ISBN, numele realizatorului și ilustratorului copertei, adresa editurii.

Pagina a 5-a poate fi rezervată unor dedicații făcute de autor, caz în care pagina a 6-a va rămâne albă. În cazul în care cartea are o prefață, un studiu introductiv, acesta începe pe pagina a 5-a, cu un titlu paginat ca atare, și se încheie cu semnătura autorului acestui material.

Textul de bază al cărții va începe, în acest caz, după o nouă pagină de titlu, pagină de dreapta, obligatoriu, pe care este menționat doar titlul cărții, nu și autorul sau editura, urmată de o pagină albă.

Cele mai scumpe 20 de cărți din lume, rare prețioase unice, cărți uimitoare care valorează o întreagă avere:

- 1. *Codex Leicester* de Leonardo da Vinci** (carte filosofică, cumpărat în 1994 de Bill Gates pentru 30 mln. de dolari)
- 2. *Evangheliarul lui Henric Leul*** (evanghelie scrisă și pictată cu grijă în 1188, cumpărată în 1983 pentru 8.15 mln. de lire sterline)
- 3. *Magna Carta Libertatum*** (scrisă în 1215 de către britanici răzvrățiți împotriva regilor. În 1297 o copie rarisimă – 21.3 mln.\$)
- 4. *Păsări din America* de John James Audubon** – 11,5 mln \$
- 5. Prima carte în format in-folio a lui William Shakespeare** – 5,6 mln \$
- 6. *Biblia Gutenberg*** (Biblia Mazarin sau B42) , un ex. original – 5,4 mln. \$, în 1987 – 20 mln euro.
- 7. *Povestirile din Canterbury* de Geoffrey Chaucer** – volum cumpărat la 7 mln \$

8. **Liliaceele** / publicat în 3 vol. în 1802 de **Pierre Joseph Redoute** – în 1985 cumpărată la 5 mln \$

9. **Tratatul pomilor fructiferi** de **Duhamel du Monceau**. La o licitație din 2006 s-a vândut cu 4,7 mln \$

10. **Manualul de geografie (Cosmografia)** al lui **Ptolemeu**, realizată în jurul anului 150 e.n. , vândut în 2006 cu 3,5 mln \$

11. **Viața lui Hristos (Vita Christi)** , este una din cele mai frumoase producții ale sec. Al XII-lea cu 57 ilustrații pictate manual, a fost vândută în 2007 cu 3,5

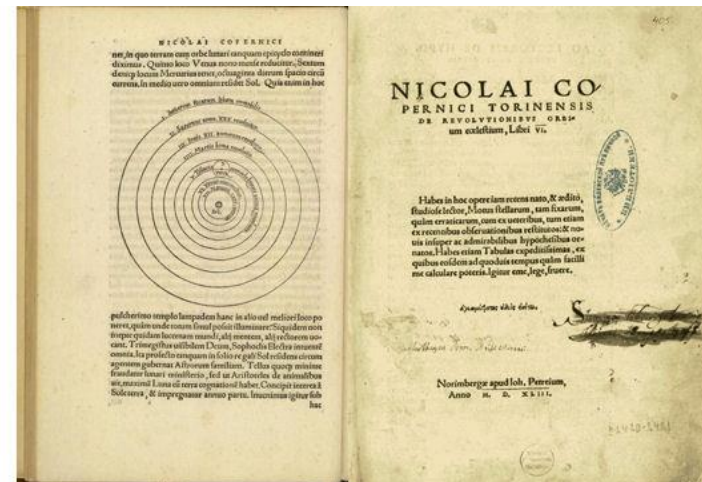

12. **Poveștile bardului Beedle** de **J.K. Rowling**, autoarea lui Harry Potter – 1,95 mln lire sterline

13. **Al 13-lea amendament la Constituția Statelor Unite** – 1.9 mln \$

14. **Prima carte a lui Urizen** de **William Blake**, ediție din 1794 - 1999 2,3 mln \$

15. **De revolutionibus** de **Nicolaus Copernic** – despre mișcările și revoluțiile ale corpurilor cerești, 1543 – 2008 – 2 mln \$

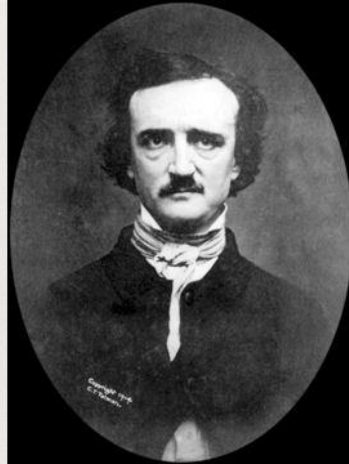

16. **Don Quijote de Servantes** publicată în 1605 și pînă azi rămîne să fie cea mai mare carte a literaturii clasice spaniole. Originalul a fost achiziționat la 1,5 mln \$, iar acum este estimată la 2,5 mln \$

17. **Action Comics nr. 1** – 1938 prima revistă care publica aventurile lui Superman – 2010 – 2,5 mln \$

18. **Aventurile Alisei în țara minunilor** de **Lewis Carroll**, ediție originală din 1865 – vîndută la licitație cu 1,4 mln \$

19. **Atlasul lui Gerardus Mercator**, primul cartograf care a imaginat un sistem de proiecție a suprafeței terestre, tipărită în 1569 – cumpărată cu 800 000 \$

20. **Tamerlan** de **Edgar Allan Poe**, prima lucrare a autorului publicată în 1827, atunci cînd avea doar 13 ani. A fost vîndută cu 663 000 \$

Referințe bibliografice:

1. Legea cu privire la activitatea editorial nr. 939 din 20.04.2000. In: *Monitorul Oficial* . 2000, nr. 70-72 din 22.06, pp. 99-101
2. *Standard Moldovean SM ISO 2789:2015. Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă* : Aprobata prin hotărârea INS nr.470 din 26.01.2015. Ch. : Inst. Naț de Standardizare,2015. 69 p.
3. OLTEANU, Virgil. *Din istoria și arta cărții* : Lexicon. București : Ed. Enciclopedică, 1992. 400 p. ISBN 973-45-1008-8.
4. REGNEALĂ, Mircea. *Dicționar explicative de biblioteconomie și știința informării*. București, 2001, vol.1-2. ISBN 973-85555-0-7.
5. *Arta cărții* [on-line] [citata la 15.02.2015]. Disponibil:
<http://artacartii.blogspot.com/2014/08/structura-cartii-i.html>
6. *Cele mai scumpe 20 de cărți din lume*. [on-line] [citata la 18.02.2015]
.Disponibil:<http://www.citate-celebrecogito.ro/cele-mai-scumpe-20-de-carti-din-istoria-omenirii/>
7. POPESCU, V. *Tehnici de scriere, traducere și editare*. [on-line] [citata la 11.02.2015]. Disponibil: <http://www.cartia.info/revista/curseditare/2.html>
8. *Structura unei cărți. Scurtă prezentare* [on-line] [citata 12.02.2015]. Disponibil:
http://espace.ucoz.ro/_Id/0/5_Structura_unui_.pdf
9. ȘTIRBAN, A. *Cartea veche și structura acesteia* [on-line] [citata 15.02.2015].
Disponibil: <http://www.acrro.ro/pdf/biblioteca-virtuala/carti-articole/>